

Boriss Cilevičs: Trešais Kuaši brālis

1. marts 2015 00:04

Boriss Cilevičs, Saeimas deputāts

Foto: LETA

Pēc neseniem teroraktiem Parīzē atkal dzirdamas sarunas par "multikulturālisma izgāšanos" Eiropā. Tāpat kā pēc Breivīka terorakta Norvēģijā pirms četriem gadiem. Intelektuāļu un mietpilsoņu tēzes ir visai līdzīgas: Rietumi ir Rietumi, Austrumi ir Austrumi un kopā tie nevar sadzīvot, vienos ratos nevar iejūgt gan zirgu, gan kaurīgu stirnu utml.

Pikanta detaļa - multikulturālisma kritiķi spriež par tā krahu valstīs, kurās nekāda multikulturālisma nekad nav bijis! Acīmredzot runa ir par terminu dažādo izpratni. Kā bijušais fiziķis es došu priekšroku precīzai terminu definēšanai, pirms to lietošanas un secinājumu izdarīšanas.

Ar daudzveidības pārvaldīšanas (*diversity management*) problēmu saskaras teju visas mūsdienu valstis. Augošā iedzīvotāju mobilitāte, migrācija, jauktās laulības un, kas nav mazsvarīgi, pieaugoša interese par savām saknēm un šķietami jau zudušo kultūru un identitāšu atdzimšana noved pie arvien lielākas rasu, valodu, reliģiju, filozofisko uzskatu un vērtību sistēmu sajaukšanās.

Valsts stāv dilemmas priekšā. No vienas puses, kultūras daudzveidība tiek atzīta par pamatvērtību, bagātību. No otras puses - efektīvai valsts pārvaldīšanai ir nepieciešams zināms vienvērtības līmenis, vienota izpratne par lietām tiešā un pārnestā nozīmē. Atrast optimālu balansu starp vienotu izpratni un daudzveidību - nav viegls uzdevums, kurš katrai valstij jārisina savā veidā, atkarībā no savas konkrētās situācijas.

Var izcelt trīs "daudzveidības politikas" veidus.

Konservatīvā - kultūras daudzveidības noliegšana un apspiešana gan publiskā, gan privātā sfērā; valodas un kultūras asimilācija - viena valsts, viena nācija, viena valoda.

Liberālās politikas modelis piedāvā tā saucamo kultūras neitralitāti - līdzīgi tam, kā demokrātiska valsts ir atdalīta no reliģijas un tai jābūt neitrālai reliģijas jomā. Protams, pilnīga neitralitāte ir mīts, jo kaut kādā valodā (vai valodās) ir jāstrādā iestādēm, jādod pavēles armijā, jāizdod likumi. Praksē liberālā daudzveidības politika paredz obligātu vienveidību publiskajā sektorā un pieļauj daudzveidību privātajā (protams, striktu robežu starp publisko un privāto sektoru novilkt nav iespējams un šāda modeļa īstenošana izraisa daudzas pretrunas un problēmas).

Visbeidzot, multikulturālisma politika nozīmē daudzveidības atzīšanu un ievērošanu gan publiskajā, gan privātajā sektorā.

Multikulturālisms ir imigrācijas valstu (Kanāda, Austrālija) izgudrojums, tās cenšas būvēt savas nācijas kā dažādu etnisku grupu apvienojumu. Ne Vācija ar tās tradicionālo nācijas koncepciju, kas balstīta uz etnisko kopību (lai gan šobrīd tai ir vairs tikai simboliska nozīme), ne Francija ar savu "republikānisko modeli", kas uzsver vienlīdzību un tāpēc noraida mazākumgrupu tiesības, multikulturālisma politiku nekad nav piekopusas. Multikulturālisma elementi eksistē, piemēram, Lielbritānijā: pašvaldības īsteno komunikāciju ar iedzīvotājiem dažādās - lielāko tajā dzīvojošo etnisko kopienas - valodās.

Tādējādi, nekādas multikulturālisma krīzes Eiropā nav, tāpat kā nav paša multikulturālisma. Krīzi pārdzīvo "*social cohesion*" koncepcija - saliedētības jeb kā pie mums pieņemts teikt sabiedrības integrācijas koncepcija.

Latvijas oficiālā "Ēlertes" koncepcija saprot integrāciju kā kultūras asimilāciju - katrs var un katram jātiecas "kļūt par latvieti", saglabājot savu valodu un kultūru, lai izmantotu to strikti ierobežotos izolētos laukos (ģimene, reliģiskās kopienas vai nacionālās kultūras biedrībās). Atšķirībā no šīs koncepcijai, "*social cohesion*" mūsdienu izpratnē ir drīzāk sociāls, nekā kultūras raksturs. Tā ietver trīs galvenos elementus - kopīgas vērtības, kopīga oficiālā valoda (vai valodas) un vienlīdzības un nediskriminācijas garantijas. Un problēma šodienas Eiropā ir radusies tieši ar galveno integrācijas pamatu - universālo kopīgo vērtību izpratni un akceptēšanu.

Līdz pat Otrajam pasaules karam "spēles noteikumi" bija ļoti vienkārši - kurš stiprāks, tam arī taisnība. Protams, eksistēja zināmi ierobežojumi, taču diezgan nosacīti. Otrā pasaules kara briesmas izsauca dziļu satricinājumu, katarsi, uz kura viņa tika izstrādāta mūsdienu sistēma - ANO ar tās Statūtiem, kas nosaka valstu savstarpējo attiecību principus, un cilvēktiesību konvencijas. Ja agrāk valdniekam (vai valdībai) bija visas juridiskas un morālas tiesības ziedot neierobežotu cilvēku dzīvību skaitu savu interešu īstenošanai, tad tagad tieši cilvēka dzīvība un gods, kā arī visu cilvēku vienlīdzība ir atzītas kā augstākās vērtības.

Paralēls process notika arī reģionālā līmenī, Eiropā. Ogļu un tērauda kopienas - nākamās Eiropas Savienības - mērķis bija padarīt par neiespējamu jaunu karu kontinentā.

Šī sistēma arī nosaka to, ko mēs šodien saucam par universālām pamatvērtībām.

Protams, šī sistēma ir tālu no ideāla - tā ir smagnēja, nepilnīga, ne pārāk efektīva, daudzviet netaisnīga, tās piedāvātie noteikumi nereti ir mulķīgi un smieklīgi. Diemžēl, ļoti daudzas valstis un politiķi liekuļo, patētiski skandinot uzticību demokrātijas un cilvēktiesību principiem, bet praksē tos pārkāpjot, tādējādi diskreditējot šīs vērtības. Un tomēr - līdz šim šī sistēma vairāk vai mazāk ir pildījusi savu pamatfunkciju - piedāvāt alternatīvu "spēka tiesībām", karam, vardarbībai.

Ir interesanti lasīt par "civilizāciju sadursmes" teorijām, taču reālā robeža, "sarkanā līnija" ir nevis starp dažādām kultūrām, ne starp kristiešiem un musulmaņiem - bet starp tiem, kuri pieņem šos spēles noteikumus, un tiem, kuri tos nepieņem, ne tikai pieļaujot, bet arī izmantojot vardarbību un terorismu. Vienā robežas pusē - kristieši, musulmaņi, konservatori, liberāļi, sociāldemokrāti, komunisti, kas aizstāv savas intereses un idejas ar likumiskām metodēm: veido partijas, piedalās vēlēšanās, rīko demonstrācijas, piketus un streikus, raksta, aģitē utt.

Otrā pusē - brāļi Kuaši, baltais supremālists Anders Breivīks, ebreju ekstrēmists Igals Amirs (kurš 1995. gadā nošāva Izraēlas premjerministru Ichaku Rabīnu par vienošanos ar palestīniešiem), basku separātisti no ETA, kuri izmanto teroristiskas metodes, un citi. Neskatoties uz principiāli pretējām idejām, faktiski Breivīks ir trešais Kuaši brālis.

Kādēļ pieaug mūsdienu universālo vērtību noraidīšanas tendence, ir atsevišķas sarunas temats. Svarīgi ir atzīt, ka daudzveidības noraidīšana, mēģinājumi padarīt sabiedrību par vienveidīgu ir nepareizs un ļoti bīstams ceļš. Rietumi un Austrumi jau dzīvo kopā, zirgs un stirna jau velk vienu pajūgu - absolūtais imigrantu vairākums godīgi strādā, ievēro likumus un palīdz Eiropas ekonomikai turēties virs ūdens un augt.

Vai ir iespējams Eiropu atkal padarīt par baltu un kristīgu? Droši vien var, taču tikai ar atklāti nacistiskām metodēm - šķirojot cilvēkus, ierobežojot viņu tiesības atkarībā no izcelsmes, reliģijas vai valodas. T.i., izdarīt tieši to, par ko cīnās dažādi ekstrēmisti un teroristi - atteikties no miera, demokrātijas un cilvēktiesību vērtībām. Tātad, zināmā mērā pašiem kļūstot par brāļiem Kuaši. Tieši tas būtu viņu pilnīga uzvara.

<http://www.delfi.lv/news/comment/comment/boriss-cilevics-tresais-kuasi-bralis.d?id=45634294#ixzz3UeUVFwPr>